

PROCES PRESTRUKTURIRANJA PO KONČANI PRIVATIZACIJI

Prestrukturiranje in izpadanje podjetij kot se kaže skozi analizo različnih kategorij dobička in izgube v razdobju 1994-1996

Na gospodarskem področju reforma in prestrukturiranje podjetniškega sektorja predstavlja bistvo procesa tranzicije in vključevanja v Evropsko unijo. Reforma podjetniškega sektorja v osnovi pomeni omogočanje in vzpodbujanje pospešenega prestrukturiranja slovenskega podjetniškega sektorja v skladu s konceptom odprtega izvozno usmerjenega razvoja, kar naj slovenskim podjetjem omogoči, da bodo postala aktivni in konkurenčni udeleženci na mednarodnih trgih, še posebej na notranjem trgu Evropske unije.

Z vidika prestrukturiranja se v Sloveniji po končani privatizaciji srečujemo z naslednjimi kategorijami podjetij: (1) privatnimi (domačimi in tujimi) podjetji, ki niso šla skozi proces privatizacije, ki imajo vzpostavljeno jasno lastniško strukturo upravljanja ("corporate governance") in nobenih potreb po nekem velikem "tranzicijskem" prestrukturiranju; (2) privatiziranimi podjetji (v večinski notranji ali zunanji lasti), ki v večini primerov nimajo niti jasne lastniške strukture upravljanja niti še niso šla skozi potrebno prestrukturiranje; (3) neprivatizirana podjetja, ki so večinoma v kritični situaciji in (4) državna podjetja na področju javnih gospodarskih služb (in nekaterih monopolih) (Rems, Rojec, Simoneti 1997, 4-7). S tem v zvezi prispevek poskuša odgovoriti na vprašanje, kaj se dogaja s prestrukturiranjem podjetij, kot se izraža predvsem skozi zmanjševanje izgub oziroma povečevanje dobičkov iz poslovanja, in skozi izpadanje podjetij, ki realizirajo (velike) izgube. Primerjava podatkov za razdobje 1994-1996 daje precej jasne odgovore na gornje vprašanje. Prestrukturiranje je najhnitrejše v privatiziranih zunanjih in notranjih podjetjih ter v tujih podjetjih, prepočasno pa v neprivatiziranih in državnih podjetjih. Podjetja, ki so v letu 1995 ustvarila največ izgub pa so šla večinoma v stečaj.

* Dr. M. Rojec, Marko Rems, diplomirani ekonomist, PRIVATA d.o.o. Ljubljana. Dr. Marko Simoneti, docent za finance na Pravni fakulteti in direktor CEEP - Regionalne mreže za privatizacijo.

TABELA 1: Pomen izpadlih podjetij2 v populaciji vseh podjetij1 v 1995. letu; v mio SIT in %

	Skupaj	Privatna	Tuja	Notranja	Zunanja	Nepriva- tizirana	Državna
<i>1. Število izpadlih podjetij</i>	121	21	1	30	41	22	6
Delež izpadlih v vseh podjetjih (%)	6,0	3,8	0,7	4,9	10,6	10,1	6,5
<i>2. Sredstva izpadlih podjetij</i>	335.312	7.638	137	28.623	60.255	57.956	180.703
Delež izpadlih v vseh podjetjih (%)	7,3	2,6	0,0	3,7	5,0	9,5	12,7
<i>3. Zaposleni izpadlih podjetij</i>	26.037	1.775	22	4.377	8.701	7.022	4.140
Delež izpadlih v vseh podjetjih (%)	6,8	5,6	0,1	3,5	8,2	13,7	9,1
<i>4. Čisti dobiček (AOP 090)/izguba (AOP 091)</i>							
a/ Neto dobiček (+)/izguba (-) izpadlih podjetij	-11.717	-1.767	-9	-1.088	-1.407	-7.417	-29
Delež izpadlih v vseh podjetjih (%)	66,0	n.s.	n.s.	57,5	n.s.	27,3	2,4
b/ Bruto izguba izpadlih podjetij	14.977	1.841	9	1.889	3.073	8.043	122
Delež izpadlih v vseh podjetjih (%)	16,4	21,7	0,2	11,2	15,3	24,9	1,4
<i>5. Dobiček (AOP 079)/izguba (AOP 080) iz rednega delovanja</i>							
a/ Neto dobiček (+)/izguba (-) izpadlih podjetij	-15.490	-1.636	-14	-1.282	-2.756	-9.575	-227
Delež izpadlih v vseh podjetjih (%)	29,1	n.s.	n.s.	8,6	37,1	26,8	n.s.
b/ Bruto izguba izpadlih podjetij	17.661	1.682	15	1.984	4.088	9.575	317
Delež izpadlih v vseh podjetjih (%)	14,2	15,0	0,2	7,2	12,5	24,6	4,2
<i>6. Dobiček (AOP 072)/izguba (AOP 073) iz poslovanja</i>							
a/ Neto dobiček (+)/izguba (-) izpadlih podjetij	-10.204	-1.297	-9	-1.379	-2.034	-5.888	405
Delež izpadlih v vseh podjetjih (%)	88,1	n.s.	n.s.	23,3	479,7	30,0	12,6
b/ Bruto izguba izpadlih podjetij	12.438	1.400	8	1.691	3.219	5.997	123
Delež izpadlih v vseh podjetjih (%)	13,8	16,6	0,2	8,7	13,9	23,2	1,5
<i>7. Dobiček (AOP 079-072)/izguba iz financiranja (AOP 080-073)</i>							
a/ Neto dobiček (+)/izguba (-) izpadlih podjetij	-5.286	-339	-5	97	-722	-3.687	-632
Delež izpadlih v vseh podjetjih (%)	12,7	7,5	0,3	n.s.	10,3	22,8	19,7
<i>8. Dobiček (AOP 090-079)/izguba (AOP 091-080) iz izrednih prihodkov/odhodkov</i>							
a/ Neto dobiček (+)/izguba (-) izpadlih podjetij	3.773	-131	5	194	1.349	2.158	198
Delež izpadlih v vseh podjetjih (%)	10,6	n.s.	n.s.	1,5	10,1	25,0	n.s.

Vir: Preračunano na osnovi podatkov Agencije za plačilni promet.

1 - Vsa podjetja, ki so oddala zaključni račun za 1995. leto in so kumulativno zadovoljevala naslednje tri kriterije: (1) povprečno število zaposlenih je bilo najmanj 10; (2) vrednost vseh sredstev je bila najmanj 90 mio SIT in (3) vrednost čistih prihodkov iz prodaje je bila najmanj 180 mio SIT. 1995. leta je bilo 2.023 takih podjetij.

2 - Od 2.023 podjetij jih v letu 1996 121 ni več oddalo zaključnega računa, kar pomeni, da so izpadla iz analize.

n.s. - ni smiselno

Od 2.023 podjetij, ki so bila uvrščena v analizo lastniške strukture in poslovanja podjetij v 1995. letu¹ (Rems, Rojec, Simoneti 1997, 4-7), je zaključne račune za leto 1996 oddalo le 1.902 podjetij. To pomeni, da je v letu 1996 izpadlo, ali s statusnim preoblikovanjem ali s stečajem, 121 podjetij iz vzorca. Če primerjamo poslovni izid obeh skupin podjetij - 1.902, ki so oddala zaključni račun tudi za 1996. leto in 121 izpadlih - v letu 1995, vidimo, da so bila izpadla podjetja odgovorna za precejšen del celotne izgube podjetniškega sektorja, saj je nanje odpadlo kar 16,5% čiste izgube (AOP 091), 14,2% izgube iz rednega delovanja (AOP 080) in 13,8% izgube iz poslovanja (AOP 073). Vse skupaj postane še očitneje, če pogledamo neto izgube. 1.902 preživelih podjetij je v letu 1995 realiziralo 6.024 mio SIT neto čiste izgube (AOP090 - AOP 091) in 1.381 mio SIT neto izgube iz poslovanja (AOP 072 - AOP 073), 121 izpadlih podjetij pa kar 11.717 mio SIT neto čiste izgube in 10.204 mio SIT neto izgube iz poslovanja. Podjetja, ki so izpadla, so v letu 1995 torej realizirala 66.0% celotne neto čiste izgube in nič manj kot 88.1% celotne neto izgube iz poslovanja. Od 121 izpadlih podjetij jih je šlo 49 v stečaj, ostala pa so verjetno doživela statusne spremembe v obliki priključitve drugim podjetjem ali druge oblike preoblikovanja. Zanimivo je, da se neto čista izguba (11.139 mio SIT) in neto izguba iz poslovanja (10.539 mio SIT) 49 podjetij, ki so šla v stečaj, skoraj v celoti pokriva s podatkom o neto čisti izgubi (11.717 mio SIT) in neto izgubi iz poslovanja (10.204 mio SIT) vseh 121 izpadlih podjetij. Podjetja, ki se priključujejo drugim podjetjem očitno niso tista z izgubami.

V letu 1996 so torej šla v stečaj tista podjetja, ki so bila leto poprej odgovorna za precejšen del bruto izgub slovenskega podjetniškega sektorja oziroma za daleč največji del neto izgub. Še več, izpadla so predvsem podjetja z izgubami v poslovanju, ki očitno niso bila več sposobna dobičkonosno opravljati svoje osnovne dejavnosti. Prav dobiček ali izguba iz poslovanja je najbrž tisti kazalec, ki kaže, ali

¹ V analizo so bila uvrščena vsa tista podjetja, ki so oddala zaključni račun za 1995. leto, ki so kumulativno zadovoljevala naslednje tri kriterije: (1) povprečno število zaposlenih je bilo najmanj 10; (2) vrednost vseh sredstev je bila najmanj 90 mio SIT in (3) vrednost čistih prihodkov iz prodaje je bila najmanj 180 mio SIT. Na teh 2.023 podjetij je v 1995. letu odpadlo kar 83,5% kapitala, 77,6% sredstev in 78,5% zaposlenih celotnega slovenskega podjetniškega sektorja. Podjetja smo po kriteriju večinskega lastništva razdelili v: privatna, ki niso bila predmet privatizacije; tuja, ki so v večinski lasti tujih oseb; notranja, ki so v večinski lastni notranjih lastnikov; zunanja, ki so v večinski lasti zunanjih lastnikov; neprivatizirana, ki so pretežno v lasti Slovenske razvojne družbe in državna podjetja, ki so v večinski državni lasti in opravljajo dejavnost javne službe oziroma imajo monopolni položaj na trgu.

je neko podjetje, ob večjih ali manjših problemih s financiranjem, sploh še sposobno opravljati svojo osnovno dejavnost na ekonomsko smiselen način, oziroma kakšni so njegovi potenciali rasti in razvoja. V tem smislu iz tabele po pričakovanju izhaja, da so se največjega dela izgub iz poslovanja znebila neprivatizirana podjetja. Po pričakovanju zato, ker so v celoti gledano v največjih težavah in zato ker jih je velik del v lasti Slovenske razvojne družbe, katere glavna naloga je, oziroma naj bi bila, čim hitrejša sanacija in privatizacija podjetij v njeni lasti. Pri neprivatiziranih podjetjih je bil v 1995. letu delež izpadlih podjetij v bruto izgubi iz poslovanja nič manj kot 23,2%, kar je nedvomno precej. Tem sledijo privatna podjetja s 16,6%, zunanja s 13,9% in notranja z 8,7% deležem. Izredno malo so se z izpadom podjetij zmanjšale bruto izgube iz poslovanja (le 1,5%) državnih podjetij.

Prestrukturiranje "navzdol", to je v smeri umiranja najbolj izgubarskih podjetij, predvsem tistih z velikimi izgubami iz poslovanja, se v slovenskem podjetniškem sektorju torej nedvomno dogaja in je najintenzivnejše med neprivatiziranimi in zunanjimi ter notranjimi podjetji, torej prav v kategorijah, ki so, poleg državnih podjetij, kjer najbolj izgubarska podjetja izpadajo le izjemoma, tudi potrebne največjega prestrukturiranja. Pri tem je morda zanimivo, da je pri neprivatiziranih in zunanjih podjetjih z izpadom prišlo relativno gledano, do precej večjega zmanjšanja števila zaposlenih (13,7% pri neprivatiziranih in 8,2% pri zunanjih) kot pa sredstev (9,5% pri neprivatiziranih in 5,0% pri zunanjih), medtem ko je situacija pri notranjih in predvsem pri državnih podjetjih prav obratna. Med neprivatiziranimi in zunanjimi podjetji so torej v povprečju izpadla predvsem delovno nadpovprečno intenzivna podjetja.

Analitično je smiselno razlikovati med različnimi kategorijami poslovnih izidov oziroma dobička/izgube iz različnih segmentov delovanja podjetij:

a - Najprej je tu neto čisti dobiček/izguba iz celotnega delovanja podjetij (točka 1 v Tabeli 2), ki zajema neto dobiček/izgubo iz rednega delovanja (točka 2 v Tabeli 2) in iz naslova izrednih prihodkov/odhodkov (točka 5 v Tabeli 2). Zaradi ogromnih zneskov neto dobička/izgube iz naslova izrednih prihodkov/odhodkov, predvsem pri notranjih, zunanjih in neprivatiziranih podjetjih, ki so v prvi vrsti posledica predprivatizacijskih računovodskih operacij (visoko vrednotenje sredstev in postopno koriščenje oblikovanih rezervacij preko izrednih prihodkov² ter izredni odhodki iz naslova odpisov kot posledice revizij lastninjenja), je analitična vrednost čistega dobička/izgube dokaj omejena.

b - Potem je tu neto dobiček/izguba iz rednega delovanja (točka 2 v Tabeli 2), ki zajema neto dobiček/izgubo iz poslovanja (točka 3 v Tabeli 2) in neto dobiček/izgubo iz financiranja (točka 4 v Tabeli 2). Tabela 2 kaže, da sliko o neto dobičku/izgubi iz rednega delovanja kroji predvsem ogromna neto izguba iz financiranja; na to je v letih 1995 in 1996 odpadlo preko 90% celotnega neto izgube iz rednega delovanja, v letu 1994 pa je neto izguba iz financiranja celo za več kot 50% preseгла neto izgubo iz rednega delovanja. Taka slika je posledica dveh razlogov:

² Leta 1996 je neto dobiček analiziranih podjetij iz naslova izrednih prihodkov/odhodkov znašal 19.774 mio SIT, pri čemer so prihodki od odprave rezervacij znašali nič manj kot 23.925 mio SIT. Daleč največje prihodke od odprave rezervacij so imela notranja (9.951 mio SIT) in zunanja (8.755 mio SIT) podjetja.

TABELA 2: Neto dobiček/izguba različnih lastniških kategorij podjetij v 1994-1996; v mio SIT

	Skupaj	Privatna	Tuja	Notranja	Zunanja	Nepriva- tizirana	Državna
1. Neto čisti dobiček (+)/izguba (-); AOP 090-091							
Vsa podjetja ¹ ; 1995	-17.741	2.468	4.127	-1.892	5.913	-27.135	-1.222
Izpadla podjetja ² ; 1995	-11.717	-1.767	-9	-1.088	-1.407	-7.417	-29
Živa podjetja ³ ; 1994	-162	1.309	2.758	-1.057	6.843	-14.593	4.578
Živa podjetja ³ ; 1995	-6.024	4.235	4.136	-804	7.320	-19.718	-1.193
Živa podjetja ³ ; 1996	-43.039	1.578	5.842	356	8.125	-37.703	-21.237
2. Neto dobiček (+)/izguba (-) iz rednega delovanja; AOP 079-080							
Vsa podjetja ¹ ; 1995	-53.317	627	4.134	-14.871	-7.433	-35.777	3
Izpadla podjetja ² ; 1995	-15.490	-1.636	-14	-1.282	-2.756	-9.575	-227
Živa podjetja ³ ; 1994	-20.545	-2.341	5.541	-7.309	1.429	-19.946	2.081
Živa podjetja ³ ; 1995	-37.827	2.263	4.148	-13.589	-4.677	-26.202	230
Živa podjetja ³ ; 1996	-62.813	-701	6.942	-12.022	-735	-27.758	-28.539
3. Neto dobiček (+)/izguba (-) iz poslovanja; AOP 072-073							
Vsa podjetja ¹ ; 1995	-11.584	5.145	6.110	-5.992	-424	-19.627	3.204
Izpadla podjetja ² ; 1995	-10.204	-1.297	-9	-1.379	-2.034	-5.888	405
Živa podjetja ³ ; 1994	11.363	22	6.124	3.436	11.741	-10.897	937
Živa podjetja ³ ; 1995	-1.381	6.442	6.119	-4.613	1.610	-13.739	2.799
Živa podjetja ³ ; 1996	-3.848	4.590	9.940	1.178	13.589	-10.786	-22.358
4. Neto dobiček (+)/izguba (-) iz financiranja; (AOP 079-080) - (AOP 072-073)							
Vsa podjetja ¹ ; 1995	-41.733	-4.518	-1.976	-8.879	-7.009	-16.150	-3.201
Izpadla podjetja ² ; 1995	-5.286	-339	-5	97	-722	-3.687	-632
Živa podjetja ³ ; 1994	-31.908	-2.363	-583	-10.745	-10.312	-9.049	1.144
Živa podjetja ³ ; 1995	-36.446	-4.179	-1.971	-8.976	-6.287	-12.463	-2.569
Živa podjetja ³ ; 1996	-58.965	-5.291	-2.998	-13.200	-14.324	-16.972	-6.181
5. Neto dobiček (+)/izguba (-) iz naslova izrednih prohodkov/odhodkov; (AOP 090 -091) - (AOP 079-080)							
Vsa podjetja ¹ ; 1995	35.576	1.841	-7	12.979	13.346	8.642	-1.225
Izpadla podjetja ² ; 1995	3.773	-131	5	194	1.349	2.158	198
Živa podjetja ³ ; 1994	20.383	3.650	-2.783	6.252	5.414	5.353	2.497
Živa podjetja ³ ; 1995	31.803	1.971	-12	12.785	11.997	6.484	-1.423
Živa podjetja ³ ; 1996	19.774	2.279	-1.100	12.378	8.860	9.945	7.302

Vir: Preračunano na osnovi podatkov Agencije za plačilni promet.

- 1 - Vsa podjetja, ki so oddala zaključni račun za 1995. leto in so kumulativno zadovoljevala naslednje tri kriterije: (1) povprečno število zaposlenih je bilo najmanj 10; (2) vrednost vseh sredstev je bila najmanj 90 mio SIT in (3) vrednost čistih prihodkov iz prodaje je bila najmanj 180 mio SIT. 1995. leta je bilo 2.023 takih podjetij.
- 2 - Od 2.023 podjetij jih v letu 1996 121 ni več oddalo zaključnega računa, kar pomeni, da so izpadla iz analize.
- 3 - Od gornjih 2.023 podjetij je zaključne račune v vseh treh letih razdobja 1994-1996 oddalo 1.902 podjetij.

(i) Prvi razlog je učinek revalorizacije. Zaradi revalorizacije prihaja do (fiktivnih) odhodkov iz naslova financiranja pri vseh tistih podjetjih, pri katerih kapital v pasivi presega obseg tistih sredstev v aktivih, ki se revalorizirajo. Vse to je sicer le računovodska operacija brez nekih dejanskih tokov v ozadju, ki pa seveda vpliva na izračun dobička oziroma izgube. Učinek revalorizacije na skupno višino odhodkov iz naslova financiranja je izredno velik, vendar ga iz razpoložljivih podatkov ni mogoče oceniti³.

(ii) Drugi razlog pa so seveda visoke obresti, ki jih podjetniški sektor plačuje neučinkovitemu in predragemu finančnemu sektorju. Verjetno ni pretirano reči, da pogoji oziroma stroški financiranja zelo močno vplivajo na visoko negativen rezultat podjetij iz rednega delovanja.

Čeprav je normalno, da podjetniški sektor izkazuje negativen rezultat iz naslova financiranja, pa je dejstvo, da so slovenska podjetja glede na obseg svojih neto dobičkov/izgub iz poslovanja na splošno daleč preveč obremenjena s stroški financiranja. To velja za najobsežnejše lastniške kategorije podjetij, to je za notranja, zunanja in neprivatizirana podjetja, medtem ko privatna in predvsem tuja podjetja z neto dobički iz poslovanja uspešno pokrivajo neto izgube iz financiranja, kar naj bi bila normalna slika zdravega podjetniškega sektorja. Točka 4 v Tabeli 2 tudi kaže, da so se neto izgube iz naslova financiranja po izboljšanju v letu 1995, v letu 1996 drastično povečale (pri primerljivih 1.902 podjetjih s 36.446 mio SIT v 1995 letu na nič manj kot 58.965 mio SIT v 1996. letu). Poslabšanje je najbolj izrazito pri zunanjih in notranjih podjetjih, tem pa sledijo neprivatizirana in državna podjetja. Čeprav gre velik del poslabšanja poslovnega izida iz financiranja na račun revalorizacije, verjetno ni pretirano zaključiti, da povečevanje stroškov financiranja kritično zavira prestrukturiranje v pravkar privatiziranih podjetjih.

c - Kot rečeno je prav neto dobiček/izguba iz poslovanja tista kategorija, ki v končni fazi največ pove, kakšen je, ob normalizaciji stanja na področju financiranja, potencial rasti in razvoja podjetij. V letu 1996 so šla v stečaj podjetja, ki so ustvarila 13,8% celotnih bruto izgub iz poslovanja v letu 1995 (pri neprivatiziranih podjetjih je bil ta delež 23,2%, pri privatnih 16,6%, pri zunanjih 13,9%, pri notranjih 8,7%, pri državnih 1,5% in pri tujih 0,2%). 1902 podjetja, ki so bila aktivna v razdobju 1994-1996, kažejo stalno poslabševanje neto izida iz poslovanja; ta se je od neto dobička 11.363 mio SIT v 1994. letu, v 1995. letu pretvoril v neto izgubo v višini 1.381 mio SIT, ki se je v 1996. letu povečala na 3.848 mio SIT. Situacija v letu 1995 se je poslabšala izključno na račun zunanjih, notranjih in neprivatiziranih podjetij, medtem ko so ostale kategorije zabeležile izboljšanje ali stagnacijo. Nadaljne poslabšanje v letu 1996, pa ne odraža dejanskega stanja. Slika je popolnoma popačena zaradi skokovitega poslabšanja situacije v državnih podjetjih (medtem ko so državna podjetja v letu 1995 realizirala 2.799 mio SIT neto dobička

³ Slika dodatno zamegljuje dejstvo, da je učinek revalorizacije zelo različen v različnih lastniških kategorijah podjetij. Namreč, čim večji je delež kapitala v virih sredstev, tem večji so odhodki iz naslova financiranja. Delež kapitala v virih sredstev pa je izrazito nadpovprečen pri državnih, zunanjih in notranjih podjetjih. Torej, zaradi revalorizacije državna, zunanja in notranja podjetja izkazujejo še prav posebej visoke odhodke iz naslova financiranja.

iz poslovanja, so v letu 1996, tudi zaradi polnega obračunavanja amortizacije v elektrogospodarstvu, realizirala za nič manj kot 22.358 mio SIT neto izgub iz poslovanja) in skriva močno izboljšanje stanja v vseh ostalih lastniških kategorijah, z izjemo privatnih podjetij. Če ne bi bilo državnih podjetij, bi podjetniški sektor v 1996. letu ustvaril visoko pozitiven neto dobiček iz poslovanja (18.510 mio SIT). Najbolj se je situacija izboljšala pri zunanjih (povečanje neto dobička iz poslovanja s 1.610 mio SIT v letu 1995 na 13.589 mio SIT v letu 1996) in notranjih (prehod iz neto izgube 4.613 mio SIT v neto dobiček 1.178 mio SIT) pa tudi pri tujih (povečanje neto dobička od 6.119 mio SIT na 9.940 mio SIT) in deloma pri neprivatiziranih podjetjih (zmanjšanje neto izgube iz 13.739 mio SIT na 10.786 mio SIT). Pozitiven je predvsem trend pri zunanjih in notranjih podjetjih, medtem ko je neto izguba iz poslovanja pri neprivatiziranih podjetjih še naprej kritično visoka in kaže, da verjetno v nemajhni meri ohranjamo pri življenju klinično že mrtva podjetja. To ovira prestrukturiranje ostalih podjetij.

Sumarno gledano, se na prvi pogled zdi, da se je stanje v obdobju 1994-1996 stalno poslabševalo, saj so se neto izgube podjetniškega sektorja stalno in hitro večale. Če je to nedvomno res za leto 1995, pa nekoliko podrobnejši vpogled v dogajanja v letu 1996 dejansko ne potrjuje tega slabega trenda. Poslabšanje v letu 1996 gre v prvi vrsti na račun (1) poslabšanja stanja v državnih podjetjih (povečanje čiste izgube s 1.193 mio SIT na 21.237 mio SIT), ki je spet deloma posledica dejstva, da je elektrogospodarstvo polno obračunalo amortizacijo, (2) velikega zmanjšanja neto dobička iz naslova izrednih prihodkov/odhodkov (z 31.803 mio SIT na 19.774 mio SIT), kar je rezultat računovodskih operacij in (3) še večjega povečanja neto izgub iz naslova financiranja (s 36.446 mio SIT na 58.965 mio SIT), kar je spet v veliki meri posledica računovodskih operacij (revalorizacija). Obenem pa se je neto dobiček iz poslovanja, ki nekako najbolje odraža dejanske dolgoročne potenciale razvoja in rasti podjetij, z izjemo neprivatiziranih in državnih podjetij, v letu 1996 izredno povečal, največ prav pri zunanjih in notranjih podjetjih, ki predstavljajo glavnino slovenskega podjetniškega sektorja. To je še toliko pomembnejše, ker kaže na preobrat po drastičnem poslabšanju neto izida iz poslovanja pri notranjih in zunanjih podjetjih v 1995. letu.

Tabela 3, ki predstavlja dogajanja v glavnih kazalcih uspešnosti poslovanja v različnih lastniških kategorijah v obdobju 1994-96 za 1.902 podjetja, ki so bila aktivna v celotnem obdobju, dodatno osvetljuje trende na področju prestrukturiranja podjetij in potrjuje zgornje ugotovitve. Če merimo dogajanja z neto dobičkom/izgubo iz poslovanja na kapital in z deležem tega dobička/izgube v prodaji, vidimo, da v obdobju 1994-96 ni bilo veliko sprememb: tuja in privatna podjetja so ostala precej boljša od podjetij iz ostalih lastniških kategorij, njim s pozitivnimi številkami sledijo notranja in zunanja podjetja, medtem ko so neprivatizirana in državna podjetja precej globoko v negativnih številkah. Po očitnem poslabšanju v 1995. letu, se zdi pozitivno izboljšanje tako dobička na kapital kot deleža v prodaji v notranjih in zunanjih podjetjih v letu 1996. Vendar pa izboljšanje v 1996. letu še vedno pomeni le vračanje na raven iz leta 1994 (zunanja podjetja) ali pa še to ne (notranja podjetja). Situacija v neprivatiziranih podjetjih se, kljub izpadu najbolj izgubarskih podjetij, v obdobju 1994-96 ni izboljšala, v državnih podjetjih pa se je

celo poslabšala. Do splošnega izboljšanja pa je prišlo v kazalcu prodaja na sredstva, kjer so vse lastniške kategorije podjetij povečale znesek prodaj, ki ga realizirajo z danimi sredstvi. Po drugi strani pa skrbijo rastoče obveznosti glede na kapital v neprivatiziranih podjetjih, še posebej glede na dejansko nikakršno izboljšanje kazalcev uspešnosti poslovanja. Z izjemo tujih podjetij, je naraščanje obveznosti glede na kapital značilno za vse lastniške kategorije.

TABELA 3: Trendi v glavnih kazalcih uspešnosti poslovanja po lastniških kategorijah podjetij v obdobju 1994-1996; za 1.902 podjetja, ki so bila aktivna v celotnem obdobju

	Privatna	Tuja	Notranja	Zunanja	Neprivatizirana	Državna
<i>Neto dobiček (+)/izguba (-) na kapital¹; %</i>						
1994	0,4	5,1	0,7	1,7	-4,1	0,1
1995	7,0	4,6	-1,1	0,2	-5,6	0,2
1996	4,4	6,5	0,3	1,7	-4,1	-2,1
<i>Delež neto dobička (+)/izgube (-) v prodaji¹; %</i>						
1994	0,1	1,8	0,3	1,4	-3,3	0,3
1995	1,8	1,5	-0,6	0,2	-3,7	0,7
1996	1,2	2,0	0,1	1,2	-2,8	-5,2
<i>Prodaja na sredstva; %</i>						
1994	136,1	150,2	107,4	78,8	61,3	30,7
1995	130,0	160,9	112,5	79,8	67,5	30,7
1996	130,7	169,5	114,8	88,7	68,5	31,0
<i>Sredstva na kapital; %</i>						
1994	264,0	190,2	163,6	152,8	198,9	129,5
1995	304,2	190,0	171,0	156,6	225,4	133,0
1996	312,5	187,9	176,2	158,7	213,7	133,5
<i>Obveznosti glede na kapital; %</i>						
1994	153,1	84,2	56,1	43,8	105,3	26,2
1995	190,2	85,0	62,3	47,4	120,0	27,8
1996	201,0	83,9	67,2	49,7	121,2	28,7

Vir: Preračunano na osnovi podatkov Agencije za plačilni promet.

1 - Neto dobiček/izguba iz poslovanja.

Zaključek

Gornja analiza nakazuje, da se prestrukturiranje slovenskega podjetniškega sektorja sicer dogaja, vendar nedvomno prepočasi. Prestrukturiranje se kaže v prvi vrsti v stečajih najbolj izgubarskih podjetij, pa tudi v močnem povečanju neto dobička iz poslovanja v 1996. letu. Neto dobiček iz poslovanja se je v 1996. letu

povečal praktično v vseh lastniških kategorijah podjetij, še najhitreje v zunanjih in notranjih, najpočasneje oziroma sploh ne pa v neprivatiziranih in državnih podjetjih. Upati je, da je to znak, da se je v zunanjih in notranjih podjetjih začel proces vzpostavljanja lastniškega upravljanja podjetij, ki vodi v prestrukturiranje. Po drugi strani pa neprivatizirana in državna podjetja še vedno izkazujejo kritično visoke izgube iz poslovanja, ki se prepočasi in premalo zmanjšujejo (pri neprivatiziranih podjetjih) oziroma se kritično povečujejo (pri državnih podjetjih).

Zdi se, da se prestrukturiranje slovenskega podjetniškega sektorja dogaja predvsem navzdol, to je v smislu izpadanja najbolj izgubarskih podjetij, precej manj pa v obliki prestrukturiranja in izboljševanja poslovanja obstoječih podjetij. To je najbolj izrazito pri neprivatiziranih podjetjih. Ali to morda kaže, da je država s svojimi ukrepi in metodami bolj uspešna, kadar gre za hitro sanacijo (finančno prestrukturiranje, prodaja ali ukinitev) oziroma prestrukturiranje in ukinjanje najbolj izgubarskih podjetij, manj pa, kadar gre za dolgoročneje razvojno prestrukturiranje podjetij (izboljševanje situacije glede dobička iz poslovanja v živih podjetjih)? Verjetno ni dvomljivo, da je to drugo treba prepustiti novim lastnikom. Država na daljši rok ne more in ne sme igrati vloge aktivnega lastnika v podjetjih. Zato je treba čim hitreje privatizirati še neprivatizirani podjetniški sektor in se odločiti za ukinitev nekaterih klinično že mrtvih podjetij. Prav stroški vzdrževanja le-teh in kritična obremenjenost podjetniškega sektorja z visokimi stroški financiranja se zdita največji oviri hitrejšemu prestrukturiranju podjetij - morda celo večji kot proces učinkovitega lastniškega upravljanja podjetij - ki naj jim omogoči konkurenčen nastop na notranjem trgu Evropske unije.

LITERATURA

- EU Accession Strategy of the Republic of Slovenia: Economic and Social Part (Draft). Ljubljana: Institute of Macroeconomic Analysis and Development, October 1997. Mimco, str. 46-64.
- Rems, Marko, Rojec, Matija, Simoneti, Marko (1997). Privatizacija in poslovanje podjetij. Ekonomsko ogleдалo, 3, št. 4, str. 4-7.